

8. PRAETEREA. Animae quandoque puniuntur in locis, in quibus peccaverunt, ut per Gregorium patet 4. Dialog. (cap. 30. 31. 32. et 40.): sed peccaverunt in loco, ubi habitamus; ergo hic locus debet computari inter receptacula; et praecipue cum aliqui in hoc mundo pro peccati suis puniantur, ut supra Magister dixit (4. Dist. 21.).

9. PRAETEREA. Sicut aliqui in gratia decedentes habent aliqua venialia, pro quibus digni sunt poena, ita aliqui in peccato mortali decedentes habent aliqua bona, pro quibus essent digni praemio: sed decedentibus in gratia cum peccatis venialibus assignatur aliquod receptaculum, in quo puniuntur, antequam praemia consequantur, scilicet purgatorium; ergo eadem ratione e contrario debet esse de illis, qui in mortali decedunt cum aliquibus bonis operibus.

10. PRAETEREA. Sicut Patres retardabantur a plena gloria animae ante Christi adventum, ita et nunc a gloria corporis; ergo sicut distinguitur receptaculum sanctorum ante Christi adventum ab eo, in quo nunc recipiuntur, ita debet nunc receptaculum distingui ab eo, in quo recipiuntur post resurrectionem.

RESPONDEO dicendum, quod receptacula animarum distinguuntur secundum diversos status earum: anima autem conjuncta mortali corpori habet statum merendi; sed exuta a corpore est in statu recipiendi pro meritis bonum, vel malum: sic ergo post mortem vel est in statu recipiendi finale praemium, vel est in statu, quo impeditur ab illo. Si autem est in statu recipiendi finale retributionem, hoc est dupliciter: vel quantum ad bonum, et sic est paradisi: vel quantum ad malum, et sic ratione actualis culpae est infernus; ratione autem originalis est limbus puerorum. Si verò est in statu, quo impeditur a finali retributione consequenda, vel hoc est propter defectum personae; et sic est purgatorium, in quo detinentur animae, ne statim praemium consequantur, propter peccata quae commiserunt: vel propter defectum naturae; et sic est limbus Patrum, in quo detinebantur Patres a consecutione gloriae propter reatum humanae naturae, qui nondum poterat expiari.

AD PRIMUM ergo dicendum « quod bonum contingit uno modo, sed malum multifarie », ut patet per Dionys. 4. cap. de Div. Nom. (part. 4. lect. 22.) et per Philos. in 2. Ethic. (cap. 6. a med.): et propter hoc non est inconueniens, si locus beatae retributionis sit unus, loca vero poenarum sint plura.

AD SECUNDUM dicendum, quod status merendi, et demerendi est unus status, cum ejusdem sit posse mereri, et demereri; et ideo convenienter debetur omnibus unus locus: sed eorum qui recipiunt pro meritis, sunt status diversi; et ideo non est simile.

AD TERTIUM dicendum, quod pro culpa originali potest aliquis puniri dupliciter, ut ex dictis patet (in corp. et art. praec. ad 1.), vel ratione personae, vel ratione naturae tantum; et ideo illi culpae respondet duplex limbus.

AD QUARTUM dicendum, quod aër iste caliginosus non assignatur daemionibus quasi locus, in quo recipiant retributionem pro meritis, sed quasi competens officio eorum, in quantum deputantur nobis ad exercitium: et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur; primo enim eis deputatur ignis inferni, ut patet Matth. 25.

AD QUINTUM dicendum, quod paradisi terrestris pertinet magis ad statum viatoris, quam ad statum recipientis pro meritis; et ideo inter receptacula, de quibus nunc agitur, non computatur.

AD SEXTUM dicendum, quod illa positio est impossibilis: si tamen esset possibilis, talis in inferno puniretur in aeternum: quod enim veniale peccatum in purgatorio temporaliter puniatur, accidit ei, in quantum gratiam habet adjunctam: unde si adjungatur mortali, quod est sine gratia, poena aeterna in inferno puniatur. Et quia iste qui cum originali peccato decedit, habet veniale sine gratia, non est inconueniens, si ponitur aeternaliter puniri.

AD SEPTIMUM dicendum, quod diversitas graduum in poenis, vel praemiis non diversificat statum, secundum cujus diversitatem receptacula distinguuntur; et ideo ratio non sequitur.

AD OCTAVUM dicendum, quod licet animae separatae aliquando in loco nostrae habitationis puniantur, non est tamen propter hoc quod locus iste proprius sit locus poenarum; sed hoc fit ad nostram instructionem, ut earum poenas videntes retrahamur a culpis. Quod autem animae existentes in carne hic puniantur pro peccatis, non pertinet ad propositum, quia talis poena non trahit hominem extra statum merentis, vel demerentis: nunc autem agimus de receptaculis, quae debentur animae post statum meriti, vel demeriti.

AD NONUM dicendum, quod malum non potest esse purum absque commixtione boni, sicut bonum summum est absque omni commixtione mali; et ideo illi qui ad beatitudinem, quae summum bonum est, transferendi sunt, debent esse ab omni malo purgari; et propter hoc oportet esse locum, in quo tales purgentur, si hinc non omnino purgati exeant. Sed illi qui in infernum detruduntur, non erunt immunes ab omni bono; et ideo non est simile, quia in inferno existentes praemium bonorum suorum recipere possunt, in quantum bona praeterita eis valent ad mitigationem poenae.

AD DECIMUM dicendum, quod in gloria animae consistit praemium essentielle; sed gloria corporis, cum redundet ex anima, tota consistit in anima quasi originaliter: et ideo carentia gloriae animae diversificat statum, non autem carentia gloriae corporis. Et propter hoc etiam idem locus, scilicet caelum empyreum, debetur animabus sanctis exutis a corpore, et conjunctis corporibus gloriosis: non autem idem locus debebatur animabus Patrum ante perceptionem gloriae animae, et post perceptionem ipsius.

QUAESTIO LXX.

DE QUALITATE ANIMAE EXEUNTIS A CORPORE, ET POENA EI INFLICTA AB IGNE CORPOREO, IN TRES ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de generali qualitate animae exeuntis a corpore, et poena ei ab igne corporeo inflictata.

Circa quod quaeruntur tria.

Primo. Utrum in anima separata remaneant potentiae sensitivae.
Secundo. Utrum remaneant in ea actus dictarum potentialium.
Tertio. Utrum anima separata possit pati ab igne corporeo.

citur: sed visio intellectualis non videtur quod possit esse causa tristitiae; «delectationi enim, quae est in considerando, non est tristitia contraria», secundum Philos. (*lib. 1. Topic. cap. 13. parum a princ.*); ergo ex tali visione anima non punitur.

6. PRAETEREA. Si dicatur, quod anima patitur ab igne corporeo, eo quod tenetur ab eo, sicut nunc tenetur a corpore, dum vivit in corpore; contra: Anima dum in corpore vivit, tenetur a corpore, in quantum ex ea, et corpore fit unum, sicut ex materia, et forma: sed anima non erit forma illius ignis corporei; ergo supradicto modo non poterit ab illo igne teneri.

7. PRAETEREA. Omne agens corporeum agit per contactum: sed non potest esse aliquis contactus ignis corporei, et animae, cum contactus solum sit inter corporea, quae habent ultima simul; ergo anima ab illo igne non patitur.

8. PRAETEREA. Agens organicum non agit in remota, nisi per hoc quod agit in media; unde per determinatam distantiam agere potest proportionatam suae virtuti: sed animae, vel ad minus daemones, de quibus eadem est ratio, quandoque sunt extra locum inferni, cum quandoque etiam in hoc mundo hominibus appareant: nec tamen tunc sunt a poena immunes; sicut enim gloria sanctorum nunquam interrumpitur, ita nec poena damnatorum. Nec tamen videmus, quod omnia intermedia ab igne inferni patiantur: nec iterum est credibile aliquid corporeum de natura elementi esse tantae virtutis, ut ad tantam distantiam actionem suam diffundat; ergo non videtur, quod poenas, quas animae damnatorum sustinent, ab igne corporeo patiantur.

SED CONTRA. Eadem ratio est de animabus separatis, et daemonibus, quod ab igne corporeo pati possint: sed daemones ab eo patiuntur, cum puniantur ab illo igne, in quem corpora damnatorum projiciuntur post resurrectionem, quem oportet esse corporeum; et hoc patet per sententiam Domini, Matth. 25.: *Discedite a me, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo*, etc.; ergo et animae separatae ab igne corporeo pati possunt.

Praeterea. Poena debet respondere culpae: sed anima per culpam se corpori subiecit per pravam concupiscentiam; ergo justum est, ut in poenam rei corporeae subiciatur per passionem.

Praeterea. Major est unio formae ad materiam, quam agentis ad patiens: sed diversitas naturae spiritualis, et corporalis non impedit, quin anima sit forma corporis; ergo nec impedit, quin possit a corpore pati.

RESPONDEO dicendum, quod supposito quod ignis inferni non sit metaphorice dictus, nec ignis imaginarius, sed verus ignis corporeus, oportet dicere, quod anima ab igne corporeo poenas patietur; cum Dominus ignem illum diabolo, et angelis ejus paratum esse dicat Matth. 25., qui sunt incorporei, sicut ipsa anima: sed quomodo pati possit multipliciter assignatur. Quidam enim dixerunt, quod hoc ipsum quod est ignem videre, sit animam ab igne pati; unde Greg. in 4. Dial. (*cap. 29. parum a princ.*) dicit: «Ignem eo ipso patitur anima, quod videt»: sed istud non videtur sufficere, quia quodlibet visum, ex hoc quod videtur, est perfectio videtis; unde non potest in ejus poenam cedere, in quantum est visum; sed quandoque est punitivum, vel contristans per accidens, in quantum scilicet apprehenditur ut nocivum; unde oportet, quod praeter hoc quod anima ignem illum videt, sit aliqua comparatio animae ad ignem, secundum quam animae ignis noceat. Unde alii dixerunt, quod quamvis ignis corporeus non possit animam exurere, tamen anima apprehendit ipsum ut nocivum sibi, et ad talem apprehensionem afficitur timore, et dolore, ut impleatur id quod dicitur (*Psal. 13.*): *Trepidaverunt timore, ubi*

non erat timor; unde Gregorius in 4. Dialog. (*loc. cit.*) dicit, quod «quia anima cremari se conspicit, crematur»: sed hoc iterum non videtur sufficere, quia secundum hoc passio animae ab igne non esset secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem tantum; quamvis enim possit esse vera passio tristitiae, vel doloris ex aliqua falsa imaginatione, ut Augustinus dicit 12. sup. Genes. ad liter. (*cap. 19. et 32.*), tamen non potest dici, quod secundum illam passionem vere patiatur a re, sed a similitudine rei, quam concipit; et iterum iste modus passionis magis recederet a reali passione, quam ille qui ponitur per imaginarias visiones; cum ille dicatur per veras imagines rerum esse, quas anima secum defert, iste autem per falsas conceptiones, quas anima errans fingit: et iterum non est probabile, quod animae separatae, vel daemones, qui subtilitate ingenii pollent, putarent ignem corporeum sibi nocere posse, si ab eo nullatenus gravarentur. Unde alii dicunt, quod oportet ponere animam etiam realiter ab igne corporeo pati; unde etiam Gregorius in 4. Dialog. (*cap. 29. ante med.*) dicit: «Colligere ex dictis evangelicis possumus, quod incendium non solum anima videndo, sed etiam experiendo patiatur»: sed hoc tali modo fieri ponunt; dicunt enim, quod ignis ille corporeus considerari potest dupliciter: uno modo, secundum quod est quaedam res corporea; et hoc modo non habet, quod in animam agere possit: alio modo, secundum quod est instrumentum divinae justitiae vindicantis; hoc enim divinae justitiae ordo exigit, ut anima, quae peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in poena subdatur: instrumentum autem non solum agit in virtute propriae naturae, sed etiam in virtute principalis agentis; et ita non est inconveniens, si ignis ille, cum agat in virtute spiritualis agentis, in spiritum agat hominis, vel daemonis, per modum etiam quo de sacramentis dictum est, quod animam sanctificant (*4. Dist. 1. q. 1. art. 4. q. 1. 2. et 3. et part. 3. q. 62. art. 1. et 4.*). Sed istud etiam non videtur sufficere, quia omne instrumentum in id, circa quod instrumentaliter operatur, habet propriam actionem sibi connaturalem, et non solum illam actionem, secundum quam agit in virtute principalis agentis; immo exercendo primam actionem, oportet quod efficiat hanc secundam; sicut aqua lavando corpus in baptismo sanctificat animam, et serra secando lignum, producit formam domus. Unde oportet dare igni aliquam actionem in animam, quae sit ei connaturalis, ad hoc quod sit instrumentum divinae justitiae peccata vindicantis. Et ideo dicendum, quod corpus in spiritum naturaliter agere non potest, nec ei aliquo modo obesse, vel ipsum gravare, nisi secundum quod aliquo modo corpori unitur; sic enim invenimus, quod corpus, quod corrumpitur, aggravat animam (*Sapient. 9.*). Spiritus autem corpori unitur dupliciter: uno modo ut forma materiae, ut ex eis fiat unum simpliciter; et sic spiritus unitus corpori et vivificat corpus, et a corpore aequaliter aggravatur: sic autem spiritus hominis, vel daemonis igni corporeo non unitur: alio modo sicut movens mobili, vel sicut locatum loco, eo modo quo incorporalia sunt in loco; et secundum hoc spiritus incorporei creati loco definiuntur, ita in uno loco existentes, quod non in alio. Quamvis autem res corporea ex sua natura habeat, quod spiritum incorporeum loco definiat, non tamen ex sua natura habet, quod spiritum incorporeum loco definitum detineat, ut ita alligetur illi loco, quod ad alia divertere non possit, cum spiritus non sit ita in loco naturaliter, quod loco subdatur: sed hoc superadditur igni corporeo, in quantum instrumentum est divinae justitiae vindicantis, quod sic detinet spiritum; et ita efficitur ei poenalis, retardans eum ab executione propriae voluntatis, ne scilicet possit operari

ubi vult, et secundum quod vult: et hunc modum ponit Greg. in 4. Dial. (cap. 29. cir. med.). Exponens enim quomodo anima incendium experiendo patitur, sic dicit: « Cum Veritas peccatorem divitem damnatum igne perhibeat, quisnam sapiens reproborum animas teneri ignibus neget? » Et hoc etiam Julianus (episc. Tolet. lib. 2. Prognost. cap. 17.) dixit, ut in litera (4. Dist. 44.) Magister dicit: « Si viventis hominis incorporeus spiritus tenetur in corpore, cur etiam non tenetur post mortem corporeo igne? » Augustinus etiam 21. de Civit. Dei (cap. 10.) dicit, quod sicut anima in hominis conditione jungitur corpori, ut dans ei vitam (quamvis illud sit spirituale, et hoc corporale), et ex illa conjunctione vehementer concipit amorem ad corpus, sic ligatur igni, ut accipiens ab eo poenam; et ex illa conjunctione concipit horrorem. Oportet ergo omnes praedictos modos in unum colligere, ut perfecte videatur, quomodo anima ab igne corporeo patitur; ut scilicet dicamus, quod ignis ex natura sua habet, quod spiritus incorporeus ei congiungi possit, ut loco locatum: sed in quantum est instrumentum divinae justitiae, habet ut ipsum quodammodo retineat alligatum; et in hoc veraciter ignis iste est spiritui nocivus, et sic anima ignem ut sibi nocivum videns, ab igne cruciatur: unde Greg. in 4. Dial. omnia ista per ordinem tangit, ut ex praemissis ejus auctoritatibus patet.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus loquitur inquirendo; unde etiam alium modum ponit determinando in lib. 21. de Civit. Dei, ut ex dictis patet (in corp. art.). Vel dicendum, quod Augustinus intelligit, quod ea, quibus anima proxime afficitur ad dolorem, vel tristitiam, sunt spiritualia; non enim affligeretur, nisi ignem ut nocivum sibi apprehenderet: ignis ergo apprehensus est proximum affligens, sed ignis corporeus extra animam existens est affligens remotum.

AD SECUNDUM dicendum, quod quamvis anima simpliciter sit igne nobilior, ignis tamen est secundum quid anima nobilior, in quantum scilicet est instrumentum divinae justitiae.

AD TERTIUM dicendum, quod Philosophus, et Boëtius loquuntur de actione illa, per quam patiens transmutatur in naturam agentis: talis autem non est actio ignis in animam; et propter hoc ratio non concludit.

AD QUARTUM dicendum, quod ignis agit in animam non per modum influentis, sed per modum detinentis, ut ex dictis patet (in corp. art.); et ideo ratio non est ad propositum.

AD QUINTUM dicendum, quod in visione intellectuali non est tristitia ex hoc ipso, quod aliquid videtur; cum illud quod videtur, nullo modo intellectui possit esse contrarium, in quantum videtur: in sensu autem hoc quod videtur, ex ipsa actione qua agit in visum, ut videatur, potest esse corruptivum visus per accidens, in quantum corrumpit harmoniam organi: sed tamen visio intellectualis potest esse contristans, in quantum id quod videtur, apprehenditur ut nocivum; non quasi noceat eo ipso quod videtur, sed alio quocumque modo; et sic anima videndo ignem affligitur.

AD SEXTUM dicendum, quod non est simile quantum ad omnia, sed quantum ad aliquid, ut ex dictis patet (in corp.).

AD SEPTIMUM dicendum, quod quamvis non sit tactus corporalis inter animam, et corpus, tamen est inter ea aliquis tactus spiritualis; sicut etiam motor coeli, cum sit spiritualis, spirituali tactu tangit coelum ipsum movens, per modum quo dicitur contristans tangere, sicut dicitur in 1. de Generatione (tex. 45.); et hic modus sufficit ad actionem.

AD OCTAVUM dicendum, quod spiritus damnati nunquam sunt extra infernum, nisi ex dispensatione divina, vel ad instructionem, vel ad exercitium electorum: ubicumque autem extra infernum sint, semper tamen vident ignem inferni, ut eis in poenam praeparatum; unde cum ista visio sit immediate affligens, ut dictum est (in corp. art.), ubicumque sunt, ab igne inferni affliguntur; sicut et captivi etiam extra carcerem existentes a carcere quodammodo affliguntur, dum vident se ad carcerem damnatos. Unde sicut gloria electorum non minuitur nec quantum ad praemium essenziale, nec quantum ad accidentale, si aliquando extra coelum empyreum sint, sed quodammodo in eorum gloriam cedit; ita etiam in nullo minuitur poena damnatorum, si extra infernum ex divina dispensatione ponantur ad tempus: et hoc est quod Gloss. (ord. Bedae) dicit super illud Jacob. 3.: *Inflammat rotam nativitalis nostrae*, etc.; sic enim ait: « Diabolus, ubicumque sit, sive sub aëre, sive sub terra, secum trahit tormenta suarum flammaram »: objectio autem sic procedit, ac si ignis corporeus affligeret immediate spiritus, sicut affligit corpora.

QUAESTIO LXXI.

DE SUFFRAGIIS MORTUORUM, IN QUATUORDECIM ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de suffragiis mortuorum.

Et circa hoc quaeruntur quatuordecim.

Primo. Utrum suffragia, quae per unum fiunt, aliis prodesse possint.

Secundo. Utrum mortui juvari possint ex operibus vivorum.

Tertio. Utrum suffragia per peccatores facta mortuis prosint.

Quarto. Utrum suffragia pro mortuis facta facientibus prosint.

Quinto. Utrum suffragia existentibus in inferno prosint.

Sexto. Utrum prosint existentibus in purgatorio.

Septimo. Utrum valeant pueris existentibus in limbo.

Octavo. Utrum aliquo modo prosint existentibus in patria.

Nono. Utrum oratio Ecclesiae, et sacramentum altaris, et eleemosynae prosint defunctis.

Decimo. Utrum indulgentiae, quas Ecclesia facit, eis prosint.

Undecimo. Utrum cultus exequiarum defunctis prosint.

Duodecimo. Utrum suffragia, quae fiunt pro uno defuncto, magis illi prosint, quam aliis.

Decimotertio. Utrum suffragia pro multis facta valeant tantum singulis, ac si pro unoquoque singulariter fierent.

Decimoquarto. Utrum valeant tantum communia suffragia illis, pro quibus specialia non fiunt, quantum illis, pro quibus fiunt, valent specialia, et communia simul.

ARTICULUS I.

300

UTRUM IN ANIMA SEPARATA REMANEANT POTENTIAE SENSITIVAE.

(S. Thom. 4. Dist. 44. q. 3. art. 3. et seq. et part. 1. q. 77. art. 8.).

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod in anima separata remaneant potentiae sensitivae: August. enim in lib. de Spiritu et Anima (*cap. 15. circ. med.*) sic dicit: « Recedit anima a corpore, secum trahens omnia, sensum, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, et irascibilitatem »: sed sensus, et imaginatio, et vis irascibilis, et concupiscibilis sunt vires sensitivae; ergo in anima separata vires sensitivae remanent.

2. PRAETEREA. Aug. dicit in lib. de Ecclesiast. Dogmatib. (*cap. 16.*): « Solum hominem credimus animam habere substantivam, quae exuta a corpore vivit, et sensus suos, atque ingenia vivaciter tenet »; ergo anima exuta a corpore habet potentias sensitivas.

3. PRAETEREA. Potentiae animae vel essentialiter ei insunt, ut quidam dicunt, vel ad minus sunt naturales proprietates ipsius: sed id quod essentialiter inest alicui, non potest ab eo separari, neque subjectum aliquod describitur a naturalibus proprietatibus; ergo impossibile est, quod anima separata a corpore aliquas potentias amittat.

4. PRAETEREA. Non est totum integrum, cui aliqua partium deest: sed potentiae animae dicuntur partes ipsius; si ergo potentias aliquas post mortem suam anima amittit, non erit anima integra post mortem, quod est inconveniens.

5. PRAETEREA. Potentiae animae magis cooperantur ad meritum, quam etiam corpus, cum corpus sit solum instrumentum actus, potentiae vero principia agendi: sed necesse est quod simul corpus praemiatur cum anima, propter hoc quod cooperabatur in merito; ergo multo fortius est necesse, quod potentiae animae simul praemientur cum ipsa; ergo anima separata eas non amittit.

6. PRAETEREA. Si anima, cum separatur a corpore, potentiam sensitivam amittit, oportet quod illa potentia in nihilum cedat: non enim potest dici, quod in materiam aliquam resolvatur, cum non habeat materiam partem sui: sed id quod omnino in nihilum cedit, non reiteratur idem numero; ergo anima non habebit in resurrectione eandem numero potentiam sensitivam. Sed secundum Philos. (*lib. 2. de Anima, tex. 9.*), sicut se habet anima ad corpus, ita se habent potentiae animae ad partes corporis, ut visus ad oculum: si autem non esset eadem numero anima, quae redibit ad corpus, non esset idem numero homo; ergo eadem ratione non esset idem oculus numero, si non sit eadem numero potentia visiva; et simili ratione nec aliqua alia pars eadem numero resurgeret, et per consequens nec totus homo idem numero erit. Non ergo potest esse, quod anima separata potentias amittat sensitivas.

7. PRAETEREA. Si potentiae sensitivae corrumpuntur, corrupto corpore, oportet quod debilitato corpore, debilitarentur: hoc autem non contingit, quia, ut dicitur in 1. de Anima (*tex. 65.*), « si senex accipiat oculum juvenis, videbit utique, sicut et juvenis »; ergo nec corrupto corpore, sensitivae potentiae corrumpuntur.

SED CONTRA est, quod August. in libro de Eccles. Dogmat. (*cap. 19.*) dicit:

« Duabus substantiis tantum homo constat, anima, et carne; anima cum ratione sua, et carne cum sensibus suis »; potentiae ergo sensitivae ad carnem pertinent; ergo corrupta carne, non manent potentiae sensitivae in anima.

Praeterea. Philosophus in 12. Metaph. (*tex. 17.*), de separatione animae loquens, sic dicit: « Si autem aliquid remanet in postremo, quaerendum est de hoc; in quibusdam enim non est impossibile, verbi gratia, si anima est talis dispositionis non tota, sed intellectus; tota enim, forte impossibile »: ex hoc videtur, quod anima tota a corpore non separetur, sed solum potentiae animae intellectivae; non ergo sensitivae, vel vegetativae.

Praeterea. In 2. de Anima (*tex. 21. et 22.*) Philosophus dicit de intellectu loquens: « Hoc solum contingit separari, ut perpetuum a corruptibili: reliquae autem partes animae manifestum est ex his quod non separabiles sunt, ut quidam dicunt »; ergo potentiae sensitivae non manent in anima separata.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est *multiplex* opinio: *quidam* enim existimantes potentias omnes esse in anima ad modum quo color est in corpore, dicunt quod anima a corpore separata omnes potentias suas secum trahit; si enim aliqua ei deesset, oportet animam transmutatam esse secundum naturales proprietates, quae subjecto manente, variari non possunt. Sed dicta existimatio falsa est: cum enim potentia sit, secundum quam potentes dicimur aliquid agere, vel pati, ejusdem autem sit agere, et posse agere, oportet quod ejusdem sit potentia, sicut subjecti, quod est agens, vel patiens; unde Philosophus in principio de Somno, et Vigilia dicit, quod « cujus est potentia, ejus est actus ». Videmus autem manifeste quasdam operationes, quarum potentiae animae sunt principia, non esse animae, proprie loquendo, sed conjuncti, quia non expletur nisi mediante corpore, ut est videre, audire, et hujusmodi: unde oportet, quod istae potentiae sint conjuncti sicut subjecti, animae autem sicut principii influentis, sicut forma est principium proprietatum compositi. Quaedam vero operationes exercentur ab anima sine organo corporali; ut intelligere, et considerare, et velle: unde cum hae actiones sint animae propriae, potentiae quae sunt harum principia, non solum erunt animae ut principii, sed etiam ut subjecti: quia ergo, manente proprio subjecto, manere oportet et proprias passiones, et corrupto eo, corrumpi; ideo necesse est illas potentias, quae in suis actionibus non utuntur organo corporali, remanere in anima separata, illas autem, quae utuntur organo corporali, corrumpi, corpore corrupto: et hujusmodi sunt potentiae omnes, quae pertinent ad animam sensibilem, et vegetabilem. Et propter hoc *quidam* in potentiis animae sensibilibus distinguunt: dicunt enim, has esse *duplicas*: *quasdam* quae sunt actus organorum, quae sunt ab anima effluxae in corpus, et hae cum corpore corrumpuntur: *quasdam* vero originales harum, quae sunt in anima, quia per eas anima corpus sensificat ad videndum, et audiendum, et hujusmodi; et hae originales potentiae manent in anima separata. Sed hoc non videtur convenienter dici: anima enim per suam essentiam, non mediantibus aliquibus aliis potentiis, est origo illarum potentiarum, quae sunt actus organorum, sicut et forma quaelibet ex hoc ipso quod per essentiam suam materiam informat, est origo proprietatum, quae compositum naturaliter consequuntur: si enim oportet in anima ponere alias potentias, quibus mediantibus potentiae, quae organa perficiunt, ab essentia animae effluerent, eadem ratione oportet ponere alias potentias, quibus mediantibus ab essentia animae effluerent illae mediae potentiae, et sic in infinitum; si enim statur

alicubi, melius est ut in primo stetur. Unde *alii* dicunt, quod potentiae sensitivae, et aliae similes non manent in anima separata nisi secundum quid, scilicet ut in radice, per modum scilicet quo principiata sunt in principiis suis: in anima enim separata manet efficacia influendi iterum hujusmodi potentias, si iterum corpori uniatur; nec oportet hanc efficaciam esse aliquid superadditum ipsi essentiae animae, ut dictum est (*in corp.*): et haec opinio videtur magis rationabilis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum illud Augustini intelligendum est, quod animam secum trahit aliquas illarum potentiarum in actu (scilicet intelligentiam, et intellectum), quasdam vero radicaliter, ut dictum est (*in corp. art.*).

AD SECUNDUM dicendum, quod sensus, quos anima secum trahit, non sunt isti exteriores sensus, sed interiores, qui scilicet ad partem intellectivam pertinent, quia intellectus interdum sensus appellatur, ut patet per Basilium, super Proverbia (*scilicet hom. in princ. Proverb. inter med. et fin.*), et Philosophum in 6. Ethic. (*cap. II. a med.*). Vel si intelligat de sensibus exterioribus, dicendum est, sicut AD PRIMUM.

AD TERTIUM dicendum, quod, sicut patet ex dictis (*in corp. art.*), potentiae sensitivae non comparantur ad animam, sicut naturales passiones ad subiectum, sed sicut ad originem; unde ratio non procedit.

AD QUARTUM dicendum, quod potentiae animae non dicuntur partes ejus integrales, sed potentiales: talium autem totorum ista est natura, quod tota virtus totius consistit in una partium perfecte, in aliis autem partialiter, sicut in anima virtus animae perfecte consistit in parte intellectiva, in aliis autem partialiter; unde cum in anima separata remaneant vires intellectivae partis, integra remanebit, non diminuta, quamvis sensitivae potentiae actu non remaneant; sicut nec potentia regis manet diminuta, mortuo praeposito, qui ejus potentiam participabat.

AD QUINTUM dicendum, quod corpus cooperatur ad meritum, quasi pars essentialis hominis, qui meretur; sic autem non cooperantur potentiae sensitivae, cum sint de genere accidentium; et ideo non est simile.

AD SEXTUM dicendum, quod potentiae animae sensitivae non dicuntur esse actus organorum, quasi formae essentiales ipsorum, nisi ratione animae, cujus sunt; sed sunt actus ipsorum, sicut perficientes ea ad proprias operationes, sicut calor est actus ignis perficiens ipsum ad calefaciendum: unde sicut ignis idem numero remaneret, etiamsi alius numero in eo calor esset (sicut patet de frigore aquae, quod non redit idem numero, postquam fuerit calefacta, aqua nihilominus eadem numero manente), ita et organa erunt eadem numero, quamvis potentiae eadem numero non sint.

AD SEPTIMUM dicendum, quod Philosophus ibi loquitur de hujusmodi potentiis, secundum quod radicaliter in anima consistunt; quod patet ex hoc quod dicit, quod « senium non est in patiendo animam, sed id in quo est », scilicet corpus; sic enim propter corpus neque debilitantur, neque corrumpuntur animae virtutes.

ARTICULUS II.

301

UTRUM IN ANIMA SEPARATA REMANEANT ACTUS
SENSITIVARUM POTENTIARUM.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod in anima separata remaneant actus sensitivarum potentiarum: dicit enim August. in lib. de Spiritu et Anima (*cap. 15. circ. med.*): « Anima recedens a corpore ex his (scilicet imaginatione, concupiscibilitate, et irascibilitate) secundum merita afficitur ad delectationem, sive ad dolorem »: sed imaginatio, et concupiscibilis, et irascibilis sunt potentiae sensitivae; ergo secundum sensitivas potentias anima separata afficitur; et ita secundum eas in aliquo actu erit.

2. PRAETEREA. Augustinus 12. super Gen. ad lit. (*cap. 24. in med.*) dicit, quod « corpus non sentit, sed anima per corpus »; et infra: « Quaedam anima non per corpus, sed sine corpore sentit »: sed id quod animae sine corpore convenit, potest inesse animae a corpore separatae; ergo tunc actu anima sentire poterit.

3. PRAETEREA. Inspicere similitudines corporum, sicut in somno accidit, ad visionem imaginariam pertinet, quae est in parte sensitiva: sed hujusmodi similitudines corporum inspicere, sicut in somnis accidit, contingit animae separatae: unde August. 12. super Gen. ad lit. (*cap. 32. ante med.*) sic dicit: « Neque enim video cur habeat anima similitudinem corporis sui, cum jacente sine sensu ipso corpore, nondum tamen penitus mortuo, videat talia, qualia multi ex illa subductione vivis redditi narraverunt, et non habeat, cum perfecta morte penitus de corpore exierit »: non enim potest hoc intelligi, quod anima similitudinem corporis habeat, nisi secundum quod eam inspicit; unde praemisit de jacentibus sine sensu, quod « gerunt quandam similitudinem corporis sui, per quam possunt ad loca corporalia ferri, et talia, qualia vident similitudinibus sensuum experiri »; ergo anima separata potest exire in actum sensitivarum potentiarum.

4. PRAETEREA. Memoria est potentia sensitivae partis, ut probatur in lib. de Memor. et Reminisc. (*cap. 1. ante med.*): sed animae separatae actu memorabuntur eorum, quae in hoc mundo gesserunt; unde et diviti Epuloni dicitur Luc. 16.: *Recordare, quia recepisti bona in via tua*; ergo anima separata exhibit in actum potentiae sensitivae.

5. PRAETEREA. Secundum Philos. in 3. de Anima (*tex. 41. et lib. 2. Ethic. cap. 5.*), irascibilis, et concupiscibilis sunt in parte sensitiva: sed in irascibili, et concupiscibili sunt gaudium, et tristitia, amor, et odium, timor, et spes, et hujusmodi affectiones, quas secundum fidem nostram ponimus in animabus separatis; ergo animae separatae non carebunt actibus potentiarum sensitivarum.

SED CONTRA. Id quod est commune animae, et corpori, non potest remanere in anima separata: sed omnes operationes potentiarum sensitivarum sunt communes animae, et corpori; quod patet ex hoc quod nulla potentia sensitiva aliquem actum habet, nisi per organum corporale; ergo anima separata carebit actibus sensitivarum potentiarum.

Praeterea. Philosophus dicit in 1. de Anima (*tex. 66.*), quod « corrupto corpore, anima neque reminiscitur, neque amat »: et eadem ratio est de om-

nibus aliis actibus sensitivarum potentiarum; ergo non procedit anima separata in aliquem actum alicujus potentiae sensitivae.

RESPONDEO dicendum, quod quidam distinguunt *duplices* actus sensitivarum potentiarum: *quosdam* exteriores, quos anima per corpus exercet; et hi non remanent in anima separata: *quosdam* vero interiores, quos anima per seipsam exercet; et hi erunt in anima separata: haec autem positio descendere videtur ab opinione Platonis, qui posuit (*ut refert Arist. lib. 1. de Anima, tex. 45.*) animam corpori conjungi, sicut quandam substantiam perfectam in nullo a corpore dependentem, sed solum sicut motorem mobili; quod patet ex transcorporatione, quam ponebat; quia autem secundum ipsum nihil movebat, nisi motum, et ne abiretur in infinitum, dicebat quod primum movens movet seipsum; et posuit, quod anima erat seipsam movens. Et secundum hoc erat *duplex* motus animae: *unus*, quo movebat seipsam; *alius*, quo movebatur corpus ab ea: et sic anima habebat actum, qui est videre, *primo* in seipsa, secundum quod movebat seipsam, et *secundo* in organo corporali, secundum quod movebat corpus. Hanc autem positionem Philos. destruit in lib. 1. de Anima (*tex. 36. et 46. et seq.*), ostendens, quod anima non movet seipsam, et quod nullo modo movetur secundum istas operationes, quae sunt videre, sentire, et hujusmodi; sed quod istae operationes sunt motus conjuncti tantum: unde oportet dicere, quod actus sensitivarum potentiarum nullo modo maneat in anima separata, nisi forte sicut in radice remota.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod liber ille negatur a quibusdam esse Augustini: dicitur enim fuisse cujusdam Cisterciensis, qui eum ex dictis Augustini compilavit, et quaedam de suo addidit; unde quod ibi scribitur, pro auctoritate habendum non est. Si tamen auctoritas debeat sustineri, dicendum quod non debet intelligi, quod anima separata ex imaginatione, et aliis hujusmodi potentiis afficiatur, quasi ipsa affectio sit actus potentiarum praedictarum; sed quia ex his quae anima per imaginationem, et alias hujusmodi modi potentias commisit in corpore, in futuro efficietur vel in bonum, vel in malum; ut sic imaginatio, et hujusmodi potentiae non intelligantur elicere illam affectionem, sed elicuisse in corpore meritum affectionis illius.

AD SECUNDUM dicendum, quod anima dicitur sentire per corpus, non quasi actus sentiendi sit animae secundum se, sed quia est totius conjuncti ratione animae, eo modo loquendi, quo dicimus, quod calor calefacit. Quod autem subjungitur, quod quaedam anima sentit sine corpore, ut timorem, et hujusmodi, intelligendum est sine exteriori corporis motu, qui accidit in actibus sensuum priorum; non enim timor, et hujusmodi passiones sine motu corporali contingunt. Vel potest dici, quod Augustinus loquitur secundum opinionem Platoniorum, qui hoc ponebant, ut dictum est (*in corp. art.*).

AD TERTIUM dicendum, quod Augustinus ibi inquirendo loquitur, non determinando, sicut fere per totum illum librum: patet enim, quod non est similis ratio de anima dormientis, et de anima separata: anima enim dormientis utitur organo imaginationis, in qua corporales similitudines imprimuntur, quod de anima separata dici non potest. Vel dicendum, quod similitudines rerum sunt in anima, et quantum ad potentiam sensitivam, et imaginativam, et quantum ad intellectivam, secundum majorem, et minorem abstractionem a materia, et a materialibus conditionibus: tenet ergo similitudo Augustini quantum ad hoc, quod sicut similitudines rerum corporalium sunt in anima somniantis, vel excessum mentis patientis imaginabiliter, ita

sunt in anima separata intellectualiter; non autem quod in anima separata sint imaginabiliter.

AD QUARTUM dicendum, quod, sicut in lib. 1. dictum est (*Dist. 8. q. 4. art. 1.*), memoria *dupliciter* sumitur: *quandoque*, prout est potentia sensitivae partis, secundum scilicet quod concernit praeteritum tempus; et hoc modo actus memoriae in anima separata non erit; unde dicit Philos. in 1. de Anima (*tex. 66.*), quod « hoc corrupto (scilicet corpore), anima non reminiscitur »: *alio modo* accipitur memoria, prout est pars imaginationis ad intellectivam partem pertinens, secundum scilicet quod ab omni differentia temporis abstrahit, cum non sit tantum praeteritorum, sed etiam praesentium, et futurorum, ut August. dicit (*lib. 14. de Trinit. cap. 11.*); et secundum hanc memoriam anima separata memorabitur.

AD QUINTUM dicendum, quod amor, et gaudium, et tristitia, et hujusmodi *dupliciter* accipiuntur: *quandoque* quidem, secundum quod sunt passiones appetitivae sensibilis, et sic non erunt in anima separata; hoc enim modo non explentur sine determinato motu cordis: *alio modo*, secundum quod sunt actus voluntatis, quae est in parte intellectiva: et hoc modo erunt in anima separata; sicut etiam delectatio erit ibi sine motu corporali, prout etiam ponitur in Deo, in quantum scilicet est simplex motus voluntatis: et hoc modo Philos. in 7. Ethic. (*circ. fin. lib.*) dicit, quod « Deus una simplici delectatione gaudet ».

ARTICULUS III.

302

UTRUM ANIMA SEPARATA PATI POSSIT AB IGNE CORPOREO.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod anima separata pati non possit ab igne corporeo: Augustinus enim in 12. super Genes. ad lit. (*cap. 32. a med.*) dicit: « Non sunt corporalia, sed corporalibus similia, quibus animae corporibus exuta afficiuntur, seu bene, seu male »; ergo anima separata igne corporeo non punitur.

2. PRAETEREA. Augustinus in eodem libro (*cap. 16. in med.*) dicit, quod « agens semper est nobilius patiente »: sed impossibile est aliquod corpus esse nobilius anima separata; ergo non potest ab aliquo corpore pati.

3. PRAETEREA. Secundum Philos. in 1. de Generat. (*tex. 87.*), et secundum Boëtium in lib. de Duab. Natur. (*aliquant. a med.*), illa sola agunt, et patiuntur ad invicem, quae in materia conveniunt: sed anima, et ignis corporeus non conveniunt in materia, quia spiritualium, et corporalium non est materia communis; unde nec possunt invicem transmutari, ut Boëtius in eodem lib. (*circ. med.*) dicit; ergo anima separata ab igne corporeo non patitur.

4. PRAETEREA. Omne quod patitur, recipit aliquid ab agente: si ergo anima patiatur ab igne corporeo, aliquid ab eo recipiet: sed omne quod recipitur in aliquo, est in eo per modum recipientis; ergo quod recipitur ab igne in anima, non est in eo materialiter, sed spiritualiter: sed formae rerum in anima spiritualiter existentes sunt perfectiones ipsius; ergo etsi ponatur, quod anima patiatur ab igne corporeo, hoc non erit in ejus poenam, sed magis in ejus perfectionem.

5. PRAETEREA. Si dicatur, quod hoc ipso anima punitur ab igne, quod ignem videt, ut videtur dicere Gregor. in 4. Dial. (*cap. 29. parum a princ.*); contra: Si videt anima ignem inferni, non potest videre nisi visione intellectuali, cum non habeat organa, quibus visio sensitiva, vel imaginaria perfi-